

הפקרת הפירות

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף לח עמוד ב

מאי שנא הנך דקרו להו נטושים, ומאי שנא הני דקרו להו רטושים? {לט עמוד א} נטושים דבעל כרחן, דכתיב +שמות כ"ג+ **והשביעת** תשמטנה ונטשתה - **אפקעתא דמלכא**. רטושים - דמדעתן, דכתיב +הושע י'+ אם על בנים רטשה.

רש"י מסכת בבא מציעא דף לט עמוד א

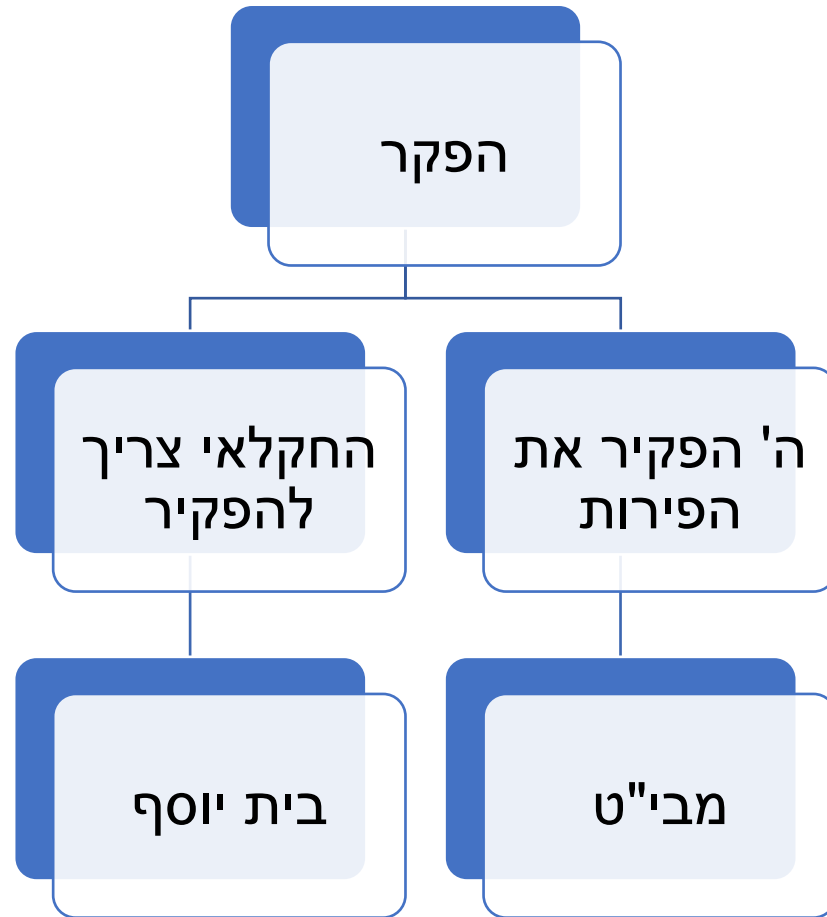
נטושים על כרחן דכתיב והשביעית תשמטנה ונטשתה - היינו על כרחו. **אפקעתא דמלכא** - מצות המלך.

שו"ת מבי"ט חלק א סימן יא

סתם שנת השמיטה כולה הפקר אין בה שום חיוב לא תרומה ולא מעשרות כלל לא ראשון ולא שני ולא מעשר עני ואם איתא דפירות קרקע גוי שמירחם ישראל בארץ יש' חייבי' במעשרות למה להו למסתם ואם תתקשש לומר כי לא פטרה תורה ממעשרות אלא מה שהוא הפקר שהם פירות יש' אבל פירות גוי שאינו מפקירם יהיו חייבים לא היא דאטו יש' שגדר כרמו ולא הפקירה בשנת השמיטה יתחייב במעשר הא **רחמנה אפקריה לארעיה** לעניים ולעשירים ולכך אין שום חיוב מעשר

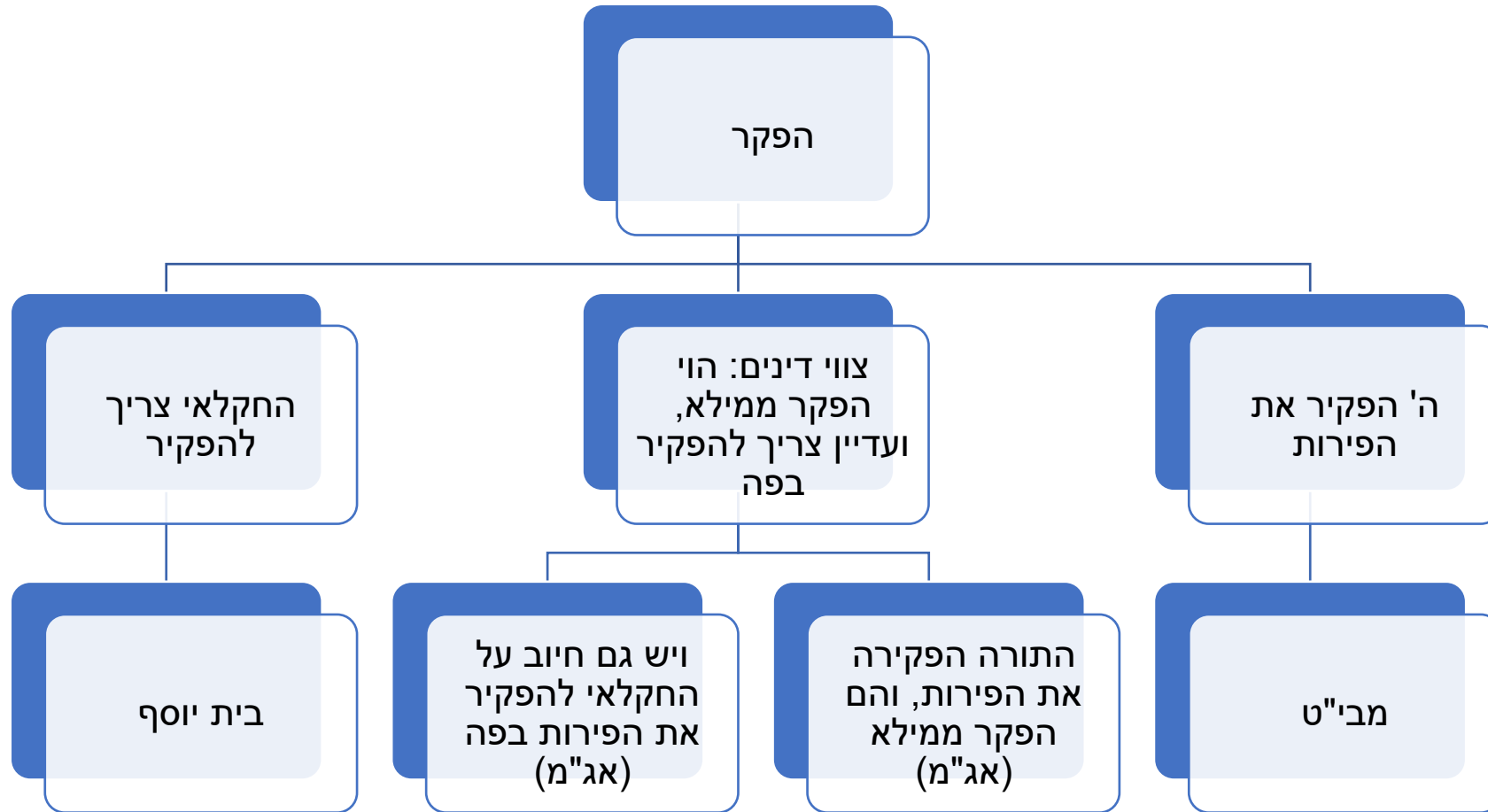
שו"ת אבקת רוכל (ר יוסף קארו) סימן כד

ועתה ראיתי מה שכתב החכם כמוהר"ר משה מטראני נר"ו (מבי"ט) לפטור בשביעית ממעשרות גדולי שנת השמטה בקרקע גוי ולקחם ישראל ממנו קודם מירוח ומירחן וטען ראשונה כי מן התורה אין בשנת השמטה חיוב במעשרות כו' ואני אומר כי מה שהוא סובר שהוא עקשות הוא היושר כי לא נפטרו פירות שביעית ממעשרות אלא מטעם הפקר וכל שאינו מופקר לא נפטר ממעשרות ומה שטען אטו ישראל שגדר כרמו ולא הפקיר' כו' יש לומר שזהו כמודיע הדבר בסתום ממנו דאיכא למימר בהא אין הכי נמי שהיא חייבת אע"ג דרחמנא אפקירה כיון דאיהו לא אפקריה ואפי' אם תמצי לומר דפטורה איכא למימר שאני התם דרחמנא אפקרי' מה שאין כן בשל גוי כו'.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן צ

ורק בשביעית שהוא הפקר הוא כנותן להם לא מבעיא לפי מה ששמע שבעל השדה מחוייב להפקיר בפה אף שבלא אמירתו שמפקיר נמי הוא הפקר, דכן משמע לשון הרמב"ם פ"ד משמיטה הכ"ד שכתב מ"ע =מצות עשה= להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית שנאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה, שמשמע שצריך להפקיר בפיו, ומש"כ אחר זה וכל הנועל כרמו או סג שדהו בשביעית ביטל מ"ע, אין כוונתו שדוקא בכה"ג עובר העשה אבל ליכא עשה להפקירם, אלא שכוונתו שאם נועל כרמו וסוגר שדהו עובר המ"ע אף שמפקירם בפה כדכתב הכ"מ ומשמע שהוא מפרש זה ברמב"ם, דהרי באמירתו שמפקיר הוא כאומר לכו"ע שיכנסו לגינתו ויאכלו פירות האילן שהוא ערלה כשלא יציין להודיע שהוא ערלה, אלא אפילו אם נימא שכיון שהוא הפקר גם בעצם דרחמנא אפקריה אינו צריך להפקיר או אף כשהוא מחוייב להשמיט ולא השמיט בפיו אלא סמך על הפקר התורה נמי מכיון שהאחרים אין יודעין שהוא איסור רק הוא ואינו מציין הוא כאומר שיאכלו גם מאילן הערלה מאחר דעליו הן צריכין לסמוך ועובר בלפנ"ע, אבל בשאר שני שבוע שודאי לא שייך להחשיב שהוא כנותן לפניהם דהרי אדרבה הוא מקפיד שלא יבואו שום אדם לגינתו ולחצרו וכ"ש שלא יאכלו הפירות.

הפקר הפירות

תשמטנה מיצירת
יבול

עיקר השמיטה על
האדם, ולכן החובה
להפקיר נופל עליו

שבת הארץ מגידול
פירות

יש יחס ישר בין ה'
לארץ. ואולי הוא
גם מפקיר ישר

Breaking and Entering

למוד בבלי מסכת נדרים דף מב עמוד א

מתני'. המודר הנאה מחבירו לפני שביעית - אינו יורד לתוך שדהו, ואינו אוכל מן הנוטות, ובשביעית - אינו יורד לתוך שדהו, אבל אוכל הוא מן הנטיעות הנוטות. נדר הימנו מאכל לפני שביעית - יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות, ובשביעית - יורד ואוכל.

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף מב עמוד ב

ובשביעית - אין יורד לתוך שדהו כו'. מאי שנא דאוכל מן הנוטות? **דפירי דהפקירא אינון, ארעא נמי אפקרה!** אמר עולא: בעומדין אילנות על הגבולים. ר' שמעון בן אליקים אמר: גזירה שמא ישהא בעמידה.

רש"י מסכת נדרים דף מב עמוד ב

בעומדים אילנות על הגבולין - לחוץ שיכול לתלוש מן הפירות מבחוץ מש"ה אינו יורד דהא דרחמנא אפקריה לארעא גבי שביעית לצורך אכילה ועכשיו לא היה נכנס לצורך אכילה.
ר"ש בן אליקים אמר - הא דקתני אוכל מן הנוטות ודאי כדקאמרת כגון דעומדין על הגבולין משום שיכול להושיט ידו וליקח מבחוץ אבל אין עומדין על הגבולין אינו יורד לתוך שדהו דאסור לו לירד לשם.
גזירה שמא ישהא בעמידה - דלאחר שאכל עומד לו לשם וקמיתהני מנכסים דמדיר ואסור דהאי דאפקריה רחמנא כל זמן שהוא אוכל אז יכול לעמוד לשם דהפקר הוא אבל שלא לצורך אכילה לא אפקריה.

חידושי הרשב"א מסכת נדרים דף מב עמוד ב

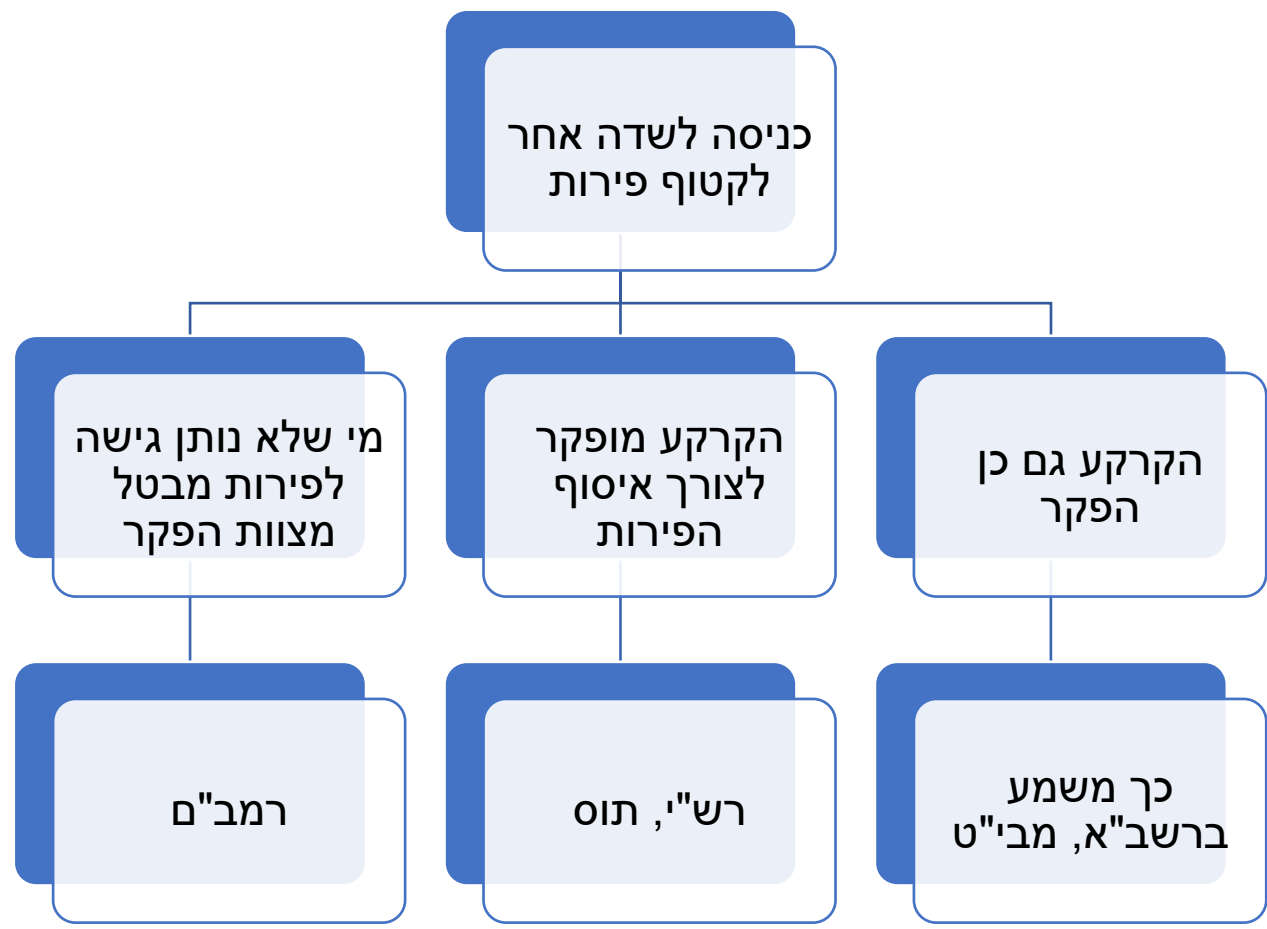
דבגויה נמי אפקרי' רחמנא, כלומר השדה מופקר לכל ליכנס ולא על הפירות.

מכילתא דרבי ישמעאל משפטים - מסכתא דכספא פרשה כ

דבר אחר והשביעית תשמטנה ונטשתה, מפני מה אמרה תורה, לא שיאכלו אותה עניים, הרי אני מכניסה ומחלקה לעניים, תלמוד לומר והשביעית תשמטנה - ונטשתה, מגיד, שפורץ בה פרצות אלא שגדרו חכמים מפני תקון העולם.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ד הלכה כד

מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית שנאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה, וכל הנועל כרמו או סג שדהו בשביעית ביטל מצות עשה, וכן אם אסף כל פירותיו לתוך ביתו, אלא יפקיר הכל ויד הכל שוין בכ"מ שנאמר ואכלו אביוני עמך, ויש לו להביא לתוך ביתו מעט כדרך שמביאין מן ההפקר, חמש כדי שמן חמשה עשר כדי יין, ואם הביא יתר מזה מותר.

הפקר הפירות והארץ

תשמטנה מיצירת יבול

מה הפקר- רק
הפירות, ועל האדם
חובה ליתן גישה
לפירות

עיקר השמיטה על
האדם, ולכן החובה
להפקיר נופל עליו

שבת הארץ מגידול פירות

מה מופקר: גם על
הקרקע עצמה חל
ההפקר

חובת ההפקר- יש
יחס ישר בין ה'
לארץ. ואולי הוא
גם מפקיר ישר

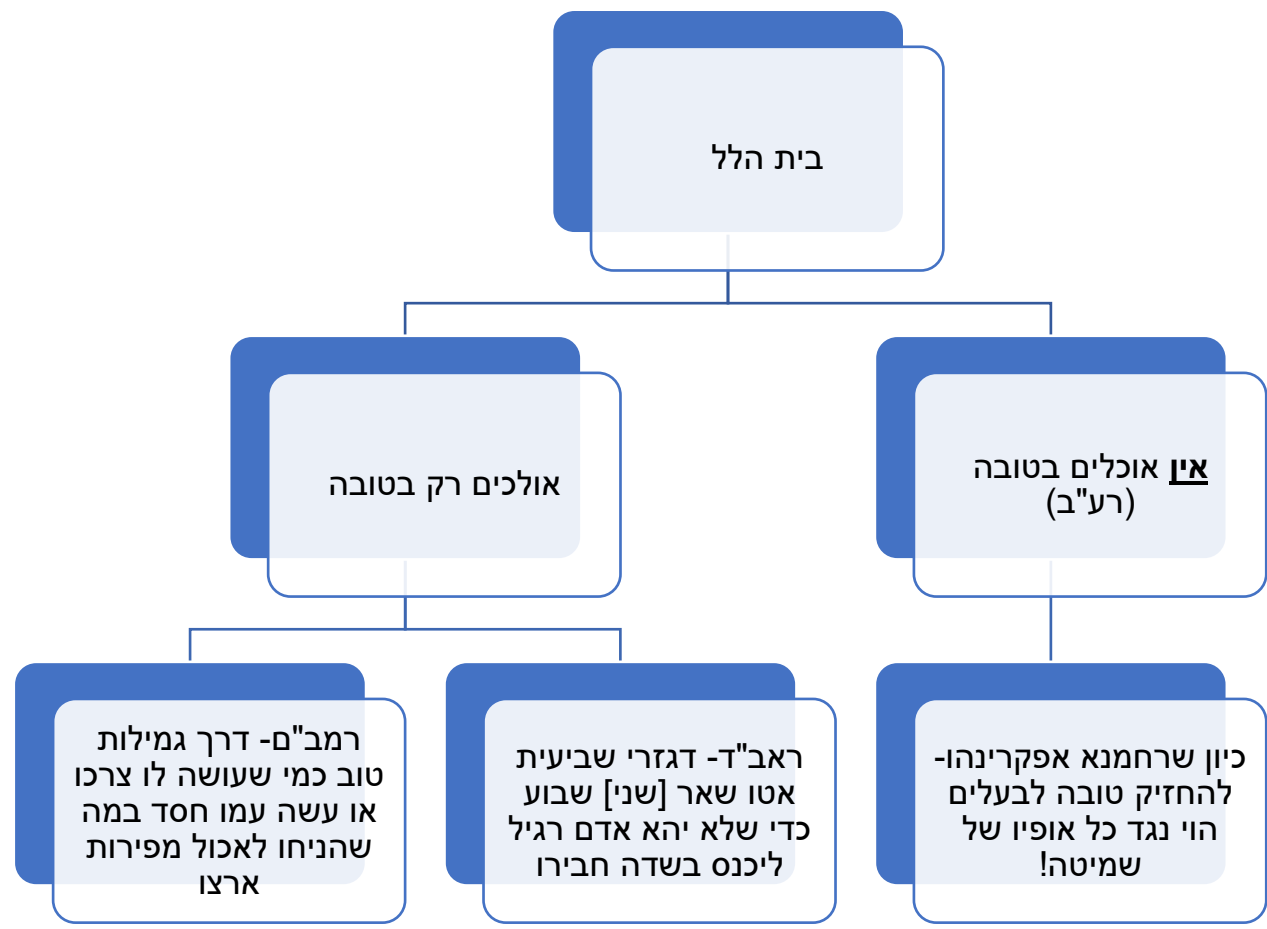
Asking Permission

משנה מסכת עדויות פרק ה משנה א - [א] רבי יהודה אומר ששה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל... אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה כדברי בית שמאי ובית הלל אומרים אין אוכלים אלא בטובה.

רמב"ם על משנה מסכת עדויות פרק ה משנה א - פירוש בטובה, דרך גמילות טוב כמי שעושה לו צרכו או עשה עמו חסד במה שהניחו לאכול מפירות ארצו כמו שנתבאר ברביעי דשביעית.

ר' עובדיה מברטנורא מסכת עדויות פרק ה משנה א - אין אוכלים בטובה - שאסור להחזיק טובה לבעלים, דרחמנא אפקרינהו:

תוספות יום טוב מסכת עדויות פרק ה משנה א - ובית הלל אומרים אין אוכלים אלא בטובה - והר"ב העתיק אין אוכלים בטובה וכן היא הגירסא בס"א וכן במ"ב פ"ד דשביעית. אבל הראב"ד גורס כגירסת הספר ומפרש וז"ל. ונ"ל דטעמייהו דב"ה משום דגזרי שביעית אטו שאר [שני] שבוע כדי שלא יהא אדם רגיל ליכנס בשדה חבירו ובגינתו ובפרדסו שלא מדעתו אבל מן [התורה] ודאי מותר. דכתי' (שמות כ"ג) ובשנה השביעית תשמטנה ותניא במכילתא מגיד שהוא פורץ בה פרצות. אלא שגדרו חכמים מפני תקון העולם. ע"כ. ועיין בפרק ד' דע"ז מ"ג:

בית הלל

אולכים רק בטובה

אין אוכלים בטובה
(רע"ב)

רמב"ם - דרך גמילות טוב כמי שעושה לו צרכו או עשה עמו חסד במה שהניחו לאכול מפירות ארצו

ראב"ד - דגזרי שביעית אטו שאר [שני] שבוע כדי שלא יהא אדם רגיל ליכנס בשדה חברו

כיון שרחמנא אפקרינהו - להחזיק טובה לבעלים הוי נגד כל אופיו של שמיטה!

נעבד

משנה מסכת תרומות פרק ב משנה ג- המטביל כלים בשבת שוגג ישתמש בהם מזיד לא ישתמש בהם המעשר והמבשל בשבת שוגג יאכל מזיד לא יאכל הנוטע בשבת שוגג יקיים מזיד יעקור ובשביעית בין שוגג בין מזיד יעקור:

חידושי הרמב"ן מסכת יבמות דף קכב עמוד א - ויש לפרש עזקה מלשון מצאו יושב ועוזק תחת הזיתים שפירושו חופר או עושה לה כמין גדר למלאתו עפר ואברויי אילנא הוא ואסור, **ופירות עצמן אסורין דמחמת עבודת שביעית באו וקי"ל הנוטע בשביעית יעקור** ושדה שנטייבה לא תזרע למוצאי שביעית.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה יב - הנוטע בשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור, מפני שישראל חשודין על השביעית, אם תאמר בשוגג יקיים יאמר המזיד שוגג הייתי.

חזון איש שמיטה י:ו- לדעת הרמב"ם שם דאף בעבר וזרע הפירות מותרין כמו בנטייבה, ומ"מ יש לפירות דין פירות השמור ואין לוקחין ממנו הפירות בדמים

מעדני ארץ (גרש"ז אורבך) - לפי מה שנוהגים עכשיו כהכרעת האחרונים, להקל בזמן הזה באיסור משומר ונעבד... דבדיעבד אין הפירות נאסרין ומותרין באכילה לאחרים.